

Əlkəmizdə Rумынијанын сәфири чәнаб Таһсин Чәмилин мәнә бағышладығы Еминескунун ше'р топлусу илә таныш олдум. Бу ил Бухарестдә (румынча вә русчаја чевирмәләр) ишыг үзү көрмүш бу китабда-кы шәрһләр, биографик билкиләр чох шейләри, мәтләбләри ачыглайр. Дүнјача мәшһур олан бу бөјүк сәнәткарын јубилеји илә әлағәдар ЈУ-НЕСКО 2000-чи или Еминеску или адландыр-мышдыр.

Көз өнүмдә чәфакеш, фәдакар, јурдсөвәр вә инсанпәрвәр бир шәхсијјәтин, парлаг сәнәткарын енишли-јохушлу өмүр јолунун көрүнтүләри чанланды. О, дүнјача көлөндә Румынија һәлә мүстәгил дәвләт дедилди. Кнјазлыгларә бөлүнмүш вәтәни фөвгәлдәвләтләрин һөкмүндән асылы вәзијәтә иди. Демәк олар ки, балача Михајын ајағ ачмасы, бој атмасы Румынија дәвләтчилијинин дирчәлиши вә ојанышы илә үст-үстә дүшүр. Вә бурада бир рәмзи мә'на көрүнүр. Јени милли поезијанын баниси вә милли дәвләтчилијин бәр-гәрар олмасы!

1850-чи ил, 15 јанвар. Ботошан шәһәри. Хырда мүлкә-дарын чохсајлы күл-фәтиндә једдинчи өвләд — Михај ана-дан олур. Ибтидаи тәһсилени хариҷдә алмалы олур: Черновтсы шәһәриндәки кимназијада. Бук-вина гәзасы о заман Австријаја мәнсуб иди, инди исә Украј-нанын тәркибиндәдир. Он дөрд јашлы Михај тәһсилени та-мамламајы Ботошан гәзасында мә'мурлуғ едир, јенә Чер-новтсы шәһәрине гајыдыр, кимназија мүәллими, дилшүнас алим Арон Пумнулун евиндә галыр вә онун һимајәси илә охујур. Бу хејрхәһ зијалынын хатирәсинә һәср едилән илк ше'ри шакирдләрин бурахдығы топлуда ишыг үзү көрүр. Ардынча бир ше'ри дә "Аилә" дәркисиндә (Пест шәһәриндә) чыхыр. Журналын рәһбәри шаирин өввәлки "Еминович" сојадыны "Еминеску"ја чевирир. Бу дүзәлиш милли көкә өсәсләнирды.

Кәнч Михај Трансилванијаны (бу әрази сонралар Мача-рыстана гатылачағ) паји-пијада кәзиб Бухарестә кәлир. Театрда суфлјорлуғ, мирзәлик еләјир, актјорларла өлкәни кә-зиб долашыр, Миллери охујур, тәрчүмә едир вә бу илләрдә Шекспир сәнәтинә вурулур.

Бөјүк румын јазычысы Ион Лука Карачалә илә танышлығ, үлфәт, үнсийјәт онун әдәбијјат әләминдә нуфүз газанмасы-на сәбәб олур. Сонралар Вјана Университетиндә фәлсәфә факултәсиндә, даһа сонра Берлин Университетиндә фәлсә-фә, тарих, игтисадијјат, һүгүгшүнаслығ үзрә мүһазирәләр динләјир.

"Кәнч Румынија" чәмијјәтиндә фәалијјәт кәстәрир, дөв-рүнүн өнәмли ичтимаи-сијаси һадисәләријлә, вәтәнпәрвәр-лик амалыјла јашајыр. Әмәлләринә, тутдуғу вәзифәләрә нә-зәр саланда онун нә гәдәр ишкүзар вә зәһмәтсөвәр олду-ғуну көрүрүк. Гәзет корректору, театр суфлјору, китабхана-чы (Јассы шәһәриндә), редактор (Бухарестдә), мәктәб мү-фәттиши (Јассы гәзасында), публисистик јазылар, чыхыш-лар, көрүшләр... Истәр-истәмәз Мирзә Чәлил фәдакарлығы вә чар мә'муру мундири алтында вәтән тәәссүбкешлији илә дөјүнән Мирзә Фәтәли үрәји јада дүшүр. Еминескунун милли көкләриндән узаглашмыш, әчнәбиләри кор-коранә јәм-

ӘДӘБИЈАТЛАРЫН ДОСТЛУҒУ — ХАЛҒЛАРЫН ДОСТЛУҒУ

сылајан, нә диријә һај, нә өлүјә вәј верән аваралары лаға гојан "Бизим чаванлар" ше'ринин ачы кинајә-си, күлүш һәдәфи өлмәз Сабиримизин сатира объектләрини хатырладыр.

Михај Еминеску халғ әдәбијјатындан — на-ғыллардан, дастанлардан бөһрәләнән, ејни заманда дүнја әдәбијјаты хәзинәсини өјрәнән гүдрәтли сәнәткардыр. Булаг сују кими дуп-дуру, ајдын, раван дили, ше'рин тәбии ахары, сөзләрин сәрраст сечими вә ифадә рәнка-рәнклији (бу чәһәтләр тәрчүмәләрдә дә дүју-лур). Еминеску поезијасыны классик зирвәлә-рә галдырыр.

Еминеску ше'ри һәм ро¬ман¬тик, ганадлы дү-шүнчәләр, үлви идеаллар үстә көкләнмиш ди-ни-мифоложи сурәтләрлә зәнкин "Венера вә Мадонна", "Мәләк вә Демон", "Мешә нағылы", "Әфсанәви кралича", "Гулјабанлар", "Лучафорул"

("Дан улдузу") кими ше'р вә поемалар, һәм дә конкрет за-маны, ичтимаи-сија-си тәләтүмләри, һә-јәчанлы јашантыла-ры ("Император вә пролетари", "Бизим чаванлар", "Тәнгид-

ҺӘР КӘС ӨЗ ДӨВРҮНҮН ӨВЛӘДЫДЫР

чиләримә" вә бу кими әсәрләри) әкс етдирән гүдрәтли бир сәнәт мәктәбидир.

Румынијада, еләчә дә Молдовада Еминеску ше'рләри дилләр әзбәридир; дили бир, дини бир олан румынлар вә молдованлар кәрдиши-дөврәнын араларына чәкдији сәдлә-рә бахмајарағ, Еминескуну ејни дәрәчәдә доғма билир вә севирләр. Мәнчә, бурада паралел апармаға еһтијаж гал-мыр. Бу мә'нада румын вә молдовларын тәлеји бизим тәле-јимизи хатырладыр.

Дантенин Беатричеси, Петрарканын Лаурасы олдуғу ки-ми, Еминескунун да Вероника. Микле адлы севкилиси ол-муш, бу севки изтираблы сынағлардан кечмишдир (Веро-ника әрдә иди, әри вәфат едәндән сонра да Еминеску илә "улдузлары барышмамышдыр").

Ким билир, бәлкә дә шаири шаир еләјән ағрыдыр, сар-сынтыдыр вә Еминеску бу накам мәнәббәтә дүчар олмасај-ды, бәлкә дә онун рүбабындан бу гәдәр јаныглы, көврәк, тә'сирли поетик сәсләр гопмазды...

Е'тираф етмәлијик ки, бу бөјүк сәнәткар Азәрбајчанда јетәринчә танынмајыб, таныдылмајыб вә шүкүр ки, бу бош-луғ тәдричән арадан галдырылыр. Бу ил Јазычылар Бирли-јимизин кечирдији Еминескунун 150 иллијинә һәср олунмуш әдәби мәчлис румын классикинә артан марағын ифадәси-дир. Еләчә дә халғ шаири Габил, Нәриман һәсәнзадә, Нов-руз Кәнчәли, Кәмәләнин мүхтәлиф вахтларда ана дилимиз-дә Еминеску ше'рләрини сәсләндирмәси тәғдирәләјигдир.

"Әдәбијјат гәзети"ндә чыхан Паша Әфәндијевин, К.Јо-логлунун Еминеску һағгында мәғаләләри дә тәғдирәләјиг-дир. Көрүлән ишләри давам етдирмәк үчүн шаир-тәрчүмә-чи С.Мәммәдзадә илә бәрәбәр бу бөјүк дүнја классикинин бир нечә ше'рини дилимизә чевирәрәк "Әдәбијјат гәзе-ти"нин охучуларына тәғдим етмәји өзүмүзә борч билдик.